

Regjeringens topplederforum for bærekraftsmålene

Felles innspill til ny stortingsmelding for bærekraftsmålene

LO, NHO, LNU, og SDG Norge – forskning og høyere utdanning

13.12.2023

LO, NHO, LNU og SDG Norge – forskning og høyere utdanning representerer arbeidstakere, den unge frivilligheten, næringslivet og universitets- og høyskolesektoren i det norske samfunnet, og er anmodet om å bidra med et omforent innspill med utgangspunkt i spørsmålene fra Topplederforum. Innspillet under tar utgangspunkt i enhetenes prioriteringer og mulige bidrag.

Å lage et omforent og samtidig spisset og evidensbasert notat som svarer på oppdraget har noen utfordringer. Selv om organisasjonene deler bærekraftsmålene, har våre institusjoner ulike mandater og samfunnsoppdrag. Det vil derfor være områder der man har et divergerende syn, og innholdet vil være preget av kravet om konsensus.

Dilemmaer og verdivalg

Målet med St Mld 40 *Mål med mening*, var å sette de globale målene inn i en norsk kontekst og presentere nasjonale målepunkter for måloppnåelse som norske virksomheter, organisasjoner og offentlige myndigheter kunne bruke som verktøy i arbeidet med bærekraftsmålene. Tempo, er et dilemma i seg selv - vi vet mye om hva som skal til, men likevel går det altfor sakte. Det andre helt overordnede spørsmålet er hvordan vi får ned klimautslipp og ivaretar naturverdier, samtidig som vi holder arbeidsledigheten lav og det skapes gode arbeidsplasser som lever opp til bærekraftsmålene. Det er avgjørende at vi ivaretar den norske tillitsbaserte medvirkningsmodellen for å lykkes, og at vi unngår ytterligere polarisering om veivalg og løsninger.

En svakhet ved forrige melding var ifølge flere organisasjoner at den ikke i tilstrekkelig grad tok innover seg viktige målkonflikter. Den nye handlingsplanen bør være mer eksplisitt på hvordan det skal søkes løsninger, også der målkonflikter oppstår. Konfliktskapende dilemmaer oppstår også der behovet for fornybar energi møter behovet for å verne natur og kulturelt mangfold. Her må det samarbeides for å finne løsninger. Naturvernforbundet, KS og NHOs felles forslag til forbedring av konsesjonsprosesser for fornybar energi, er et eksempel på hvordan fora som Topplederforumet kan bidra til at divergerende perspektiver finner felles grunn og samles om konkrete råd for veien videre. Arbeidet med ny bærekraftsmelding bør søke flere samarbeid på tvers, og bidra til at gode, konkrete tiltak gjennomføres raskt.

Andre dilemmaer og verdivalg knytter seg til temaene teknologiutvikling, digitalisering, forbruk og sirkulærøkonomi.

Teknologisk utvikling kan direkte bidra til at energiforbruket og utslippsintensiteten går ned, samtidig som natur og miljø ivaretas bedre enn i dag. For å unngå negative konsekvenser er det nødvendig med regulering og politisk retning. Det må derfor tilrettelegges for forskning og utvikling av muliggjørende teknologier som har bærekraftsperspektivet i bunnen. Det må utvikles et regelverk som i liten grad er til hinder for nye-, eller unødvendig beskytter utdaterte, teknologiske løsninger. Videre er det viktig at virkemiddelapparatet tilrettelegger for at det blir særlig attraktivt å investere i reelt bærekraftige løsninger.

Digitalisering av samfunnet er både en driver og en forutsetning for endring. Nye digitale teknologier og løsninger kan - vel og merke hvis de utvikles og brukes på rett måte - skape muligheter for økt inkludering av alle befolkningsgrupper, produktivetsforbedringer og bærekraftig vekst. Samtidig vil digitaliseringen over tid endre arbeidslivet, og kompetansebehovene og kvalifikasjonskravene i arbeidsmarkedet. Digitalisering og teknologisk utvikling setter også nye krav til energisystemet, og kan utfordre for eksempel målene i naturavtalen blant annet på grunn av økt behov for mineraler.

Sirkulærøkonomi blir ofte trukket frem som kroneksempel på hvordan vi skal redde verden, men fremdeles er norsk og global økonomi svært lineær. Norge er blant landene med høyeste forbruk per innbygger i verden, og det enorme forbruket i global kontekst, utfordrer det som flere forskere har betegnet som 'planetens tålegrenser'. Kretsløpene må lukkes i både lokale og internasjonale verdikjeder i tråd med grunnleggende sirkulærøkonomiske prinsipper. Sirkulærøkonomien er politisk lite kontroversiell og det er bred enighet i alle deler av arbeidslivet om at vi må bli mer sirkulære. Norge har kommet langt på noen områder, men har allikevel et stort potensial samlet sett. Selv med økt bevisstheten virker det vanskelig å få norsk økonomi og norske forbrukere til å bli mer sirkulære. I næringslivet ser vi mange gode initiativer, fra de store i industrien til de små reparasjons og gjenbruksbedrifter.

Som en del av overgangen til et mer bærekraftig samfunn er det presserende å intensivere arbeidet med mulighetene som ligger i en mer tjenestebasert økonomi, i styrking og utvikling av fellesskapsløsninger og delingsøkonomi. Her er det også nødvendighet med en gjennomgang av regelverk. Det er behov for en «sirkulærvask» av dagens lovverk slik at juridiske barrierer ryddes av veien og det blir lettere å skape bærekraftige forretningsmodeller basert på sirkulære ideer.

Mobilisering og felles innsats

Mobiliseringen om bærekraftsagendaen bør starte tidlig. Unge borgere er underrepresenterte i samfunnsdebatten, stemmerettsalderen er 18 år og vi har derfor et særlig ansvar for å løfte unge inn i bærekraftsarbeidet. Her spiller barne- og ungdomsorganisasjonene en nøkkelrolle og denne må anerkjennes, slik at de kan fortsette å engasjere unge i arbeidet, og bidra til mer systematiske medvirkningsprosesser. Medvirkningen må være reell og meningsfull og være basert på SKRIK-prinsippene: [selvstendighet](#), [kompetanse](#), [representasjon](#), [informasjon](#) og [kontinuitet](#). Prinsippene skal sikre at barn og unge slipper til på egne premisser og kan ta del i komplekse samfunnsprosesser. Prinsippene tar utgangspunkt i barn og unge, men er overførbare til samtlige av gruppene våre fire organisasjoner representerer.

Det er også et uttalt behov for nye former for etter- og videreutdanningstilbud knyttet til bærekraft og bærekraftig omstilling og disse må utvikles i *samarbeid* mellom, på den ene siden, partene i arbeidslivet i de sektorer som trenger fornyelse av denne kompetansen og, på den andre siden, de utdanningsinstitusjoner som skal tilby den. Et dilemma her er hvem som skal finansiere den livslange læringen; den enkelte, arbeidsgiver eller staten, ettersom omstilling krever kompetanse i alle institusjoner og samfunnsstrukturer. Det finns eksempler på denne type utdanning for private og offentlige aktører, men innsatsen må styrkes og tempoet i etableringen av tilbud må opp.

Skoler og høyere utdanning er likeledes viktige arenaer for å skape rammer og premisser for dialog, samtale og kritisk tenkning blant barn og unge – i tillegg til å bygge fells kunnskap om bakgrunn og mål for bærekraftsarbeid. Samtidig viser forskning og erfaringer fra mange deler av verden at

utdanning i seg selv ikke er en garanti for at mennesker samler seg om å møte kriser. Den norske skolen er en viktig del av alle lokalsamfunn, og et møtepunkt mellom fag (skolefag, lærere med utdanning fra universitet, myndigheter), hjem (omsorgspersoner) og nærmiljø (fritidsaktiviteter, sosiale arrangementer osv.). Det er viktig å involvere lærere, skoleeiere, og høyere utdanningsinstitusjoner i arbeidet for å åpne utdanningene enda mer mot verden omkring, samt engasjere studenter i bærekraftig praksis på områder de utdannes til. Fokuset på bærekraftsmålene og involvering bør også styrkes i lærerutdanningen. Det finnes flere slike eksempler fra høyskoler og universiteter som man kan bygge videre på. Men, slike initiativer bør skaleres opp, og det bør etableres flere og bedre tilbud innen livslang læring om bærekraft for lærere og skoleledere.

- thisisopenschooling.org, basert på SEAS prosjektet ved UiO. I dette prosjektet for utdanning for bærekraftig utvikling setter de elevene i roller som handlende aktører. Kunnskapstradisjoner blir ressurser for handling for å skape endringer lokalt i bærekraftig retning (koblet til globale forhold) i samarbeid med andre aktører.
- ungenergi.no og ungklima.no med utspring fra NTNU er et eksempel på hvordan man engasjerer ungdom i utvikling av kunnskapsbasert læring for andre unge.
- På NMBU er [utdanning for bærekraftig utvikling](#) en sentral og integrert del av lærerutdanningen, og involverer også prosjekter i samarbeid med de lokale videregående skolene.

Nesten alle mål og delmål i bærekraftsagendaen har koblinger til arbeidslivet. Samarbeid mellom arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjonene og myndighetene står sentralt i den norske samfunnsmodellen. Prinsippet er at et tillitsbasert partssamarbeid i politikk og arbeidsliv med lønnsomme og ansvarlige bedrifter også kan bidra best til økonomisk og sosial bærekraft. Skal vi nå målene om miljømessig bærekraft, trenger bedriftene forutsigbare reguleringer og rammevilkår som kan bidra til innovasjon med vekt på bærekraft og ansvarlig forretningsdrift. Her må myndigheter og bedrifter spille på lag og utvise gjensidig tillit. Samtidig er det avgjørende at arbeidslivets parter inkluderes i prosesser og fora hvor utfordringer og dilemmaer diskuteres, i stat, kommune, helseforetakene osv.

Handlingsplanen bør sikte seg på å kartlegge og samspille med eksisterende arenaer og samarbeid som bidrar til å mobilisere bredden i samfunnet.

- Partssamarbeidet er en viktig arena for flere ulike bærekraftsinitiativ. [Grønt Landtransportprogram](#), et offentlig-privat samarbeid som samler over 30 organisasjoner for et grønt skifte i næringstransporten. [Kraftløftet](#) er et samarbeid mellom NHO, LO og regjeringen om tiltak for å sikre økt krafttilgang fra fornybar kraft raskere. Bærekraftsløftet styrker det regionale partssamarbeidet og bidrar til lokal operasjonalisering av bærekraftsmålene.
- I tillegg finner vi eksempel på samarbeid som treffer økonomisk og sosial bærekraft godt, blant mange gode prosjekter kan [Hovedorganisasjonenes fellestiltak – LO og NHO](#) og LO og Virke nevnes. Disse har fokus på at bred medvirkning og medbestemmelse skaper lønnsomme og bedre bedrifter. Videre har vi [Samarbeid om svart økonomi](#) mellom partene i arbeidslivet og Skatteetaten og [WorldSkills Norway](#) hvor det arbeides for å heve kvaliteten på og interessen for yrkesutdanning. Bak organisasjonen står LO, YS, KS, NHO og en rekke andre landsforeninger og skoler. [Nasjonalt råd for rettferdig omstilling](#) er også viktig når det grønne skiftet skal forankres og gis legitimitet til alle grupper.
- Det finnes også en rekke gode samarbeid mellom forskning og samfunnsaktører for øvrig, et eksempel er [Forskningssentrene for miljøvennlig energi](#), FME. Sentrene skal drive forskningsaktivitet på høyt internasjonalt nivå i samarbeid med brukere fra næringsliv, forvaltning

- og samfunnet for øvrig. Forskningen i sentrene skal bidra til å løse sentrale utfordringer på energi- og klimaområdet og styrke innovasjonsevnen samt bidra til verdiskapning i norsk næringsliv.
- LNUs bærekraftsprosjekt og ressursiden bærekraft.lnu.no, legger til rette for at flere barne- og ungdomsorganisasjoner kan ta del i bærekraftsarbeid, både direkte (gjennom å gi inspirasjon til hvordan organisasjonene kan jobbe for å fremme bærekraftsmålene) og indirekte (gjennom å lære organisasjonene hvordan de kan legge om egne aktiviteter til å bli mer bærekraftige). Verktøyene gir slik barn og unge mulighet til å bidra til bærekraftig utvikling på deres egne premisser, og støtter unge i å engasjere andre unge i dette arbeidet.

Det er sentralt å utvikle hensiktsmessig rapportering da rapportering i seg selv kan føre til endret adferd. Det som må rapporteres, måles. Og det som måles, følges opp. Norge bør i krav som stilles og ved måling og rapportering alltid foretrekke internasjonale standarder. Dette vil både gjelde for næringslivet og for samfunnet for øvrig. Samtidig må rapporteringen være hensiktsmessig. Rapportering er også en byrde for de som skal ha tid og kapasitet til å utvikle og gjennomføre bærekraftsinitiativer.

Avslutningsvis, meldingen må bygge på arbeidet fra [Mål med mening – Norges handlingsplan for å nå bærekraftsmålene innen 2030 \(Meld. St. 40 \(2020-2021\)\)](#), samt hensynta andre større arbeid som pågår, blant annet [Perspektivmeldingen 2021 \(Meld. St. 14 \(2020-2021\)\)](#), [Omstilling til lavutslipp – Veivalg for klimapolitikken mot 2050 \(NOU 2023:25\)](#) og Regjeringens pågående arbeid rundt [Sirkulær økonomi](#).

I tråd med anbefalingene fra Omstilling til lavutslipp, kreves det at politikken understøttes av et beslutningssystem som er bedre tilpasset målet om en helhetlig omstilling av samfunnet. Manglende koordinering mellom departementer og politikkområder ble også påpekt i Riksrevisjonens undersøkelse av Norges oppfølging av bærekraftsmålene i 2020, og koordinering mellom departementer og forvaltning bør tydeliggjøres hvordan skal oppnås i kommende handlingsplan. Endelig bør Norge ved regulering og i alle krav som stilles til måling og rapportering, sikre seg at man som minimum følger internasjonale standarder.